

Idrettens sosiale posisjon i ungdomstiden

Ungdatasenteret ved NOVA og Norges idrettshøgskole har inngått et langsiktig samarbeid for å få mer kunnskap om ungdoms idrettsdeltakelse. Målet er å få vite mer om hva slags posisjon og status idretten har blant dagens ungdom. Forskningen er støttet av Kulturdepartementet, Norges idrettshøgskole og OsloMet – storbyuniversitetet (tidligere Høgskolen i Oslo og Akershus). Her gir vi en oversikt over de viktigste forskningsresultatene fra 2017.

Hovedfunn i 2017

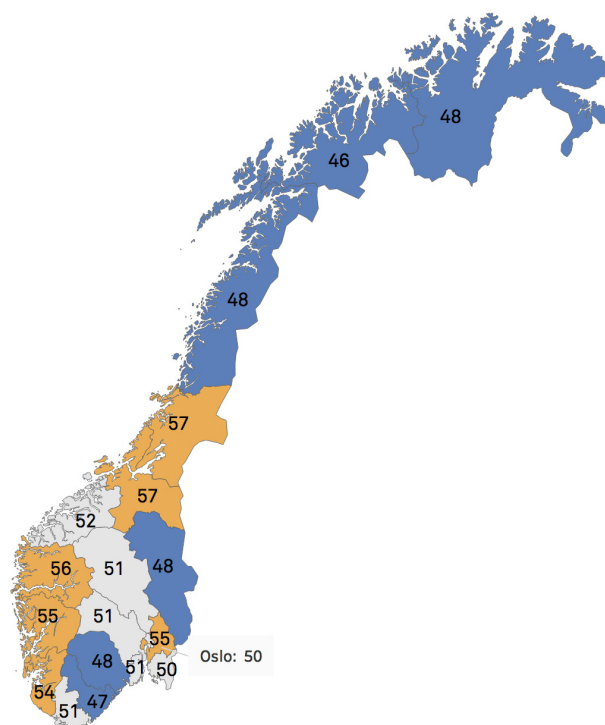
- Idretten står sterkt blant norsk ungdom. De siste årene har det vært en liten økning i andelen som deltar i organisert idrett.
- Det er samtidig mange som slutter med organisert idrett i løpet av tenårene. Mange begynner med andre former for trening.
- Ungdom som driver med idrett, trives bedre på skolen og er mer fornøyd med foreldrene sine enn annen ungdom.
- De som vokser opp i høyere sosiale lag, deltar oftest i idrett. Sosiale ulikheter i deltakelse starter i barneidretten.
- Minoritetsgutter er nesten like ofte med i idrett som majoritetsgutter. Jenter med minoritetsbakgrunn er klart underrepresentert.

IDRETTEEN STÅR STERKT BLANT UNGDOM

93 prosent av alle barn og unge har vært innom organisert idrett gjennom oppveksten. Selv om mange slutter når de kommer i tenårene, har ungdomsidretten fortsatt en sterk posisjon. Rundt halvparten av alle elever på ungdomsskolen trener i et idrettslag én eller flere ganger i uka, og 38 prosent trener minst tre ganger i uka. Ingen andre organiserte fritidsaktiviteter blant ungdom kan vise til så stor deltakelse

Minst halvparten oppfatter at det å være god i idrett bidrar til å øke statusen i vennemiljøet sitt. At idrettsferdigheter bidrar til å øke statusen, er noe mange mener uavhengig av hvor gamle de er.

Figur 1. Prosentandel av ungdomsskoleelever i ulike fylker som trener i et idrettslag én eller flere ganger i uka. 2015–2017

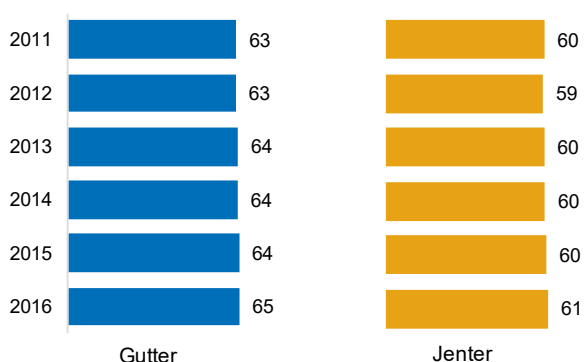
Ungdomsidretten har en sterk posisjon over hele landet. Samtidig er det noen regionale og fylkesvise forskjeller. Andelen ungdomsskoleelever i de ulike fylkene som trener fast i et idrettslag, varierer mellom 46 og 57 prosent.

Idretten står sterkest i Trøndelag, på Vestlandet og i Akershus. Færrest ungdom deltar i organisert idrett i Aust-Agder, Telemark, Oppland og i de tre nordligste fylkene.

LITT FLERE ENN FØR ER MED I ET IDRETTLAG

Selv om skjermbaserte aktiviteter i økende grad preger unges fritid, holder idretten sin sterke posisjon blant norsk ungdom. De siste årene har det på landsbasis vært en liten økning i andelen som er aktive i idrettslagene. Økningen er ikke stor, men det er altså ingen tegn til at færre ungdommer deltar i organisert idrett enn for noen år tilbake.

Figur 2. Prosentandel av gutter og jenter på ungdomsskolen som har deltatt i et idrettslag siste måned. Etter årstall. Hele landet

STORT FRAFALL GJENNOM TENÅRENE

I løpet av tenårene er det mange som slutter å trene i et idrettslag. Mens rundt 60 prosent deltar i organisert idrett i 13-årsalderen, er det rundt 25 prosent som er aktive mot slutten av tenårene. Frafallet er større blant jenter enn blant gutter.

I følge Ungdata slutter rundt 20 prosent av årskullene med organisert idrett allerede før de begynner på ungdomsskolen. I løpet av ungdomsskolen er det ytterligere 30 prosent som slutter. Det er også en del som slutter etter at de har begynt i videregående opplæring.

Det er mange grunner til at ungdom slutter. De viktigste er at skolearbeidet tar mye tid og kravene til å være god ofte blir for store. Særlig er det mange jenter som oppgir at skolearbeid og idrett ikke alltid er forenelige.

Selv om færre trener i idrettslag utover i ungdomsalderen, er det likevel ikke store aldersforskjeller i andelen unge som driver med en eller annen form for fast treningsaktivitet. Bruken av treningssteder øker nokså kraftig fra 8. trinn til Vg3, noe som tyder på at mange av de som slutter med organisert idrett, skifter treningsarena. Samtidig er det mange både av de yngre og eldre tenåringene som trener på egenhånd.

VELTILPASSET IDRETTSUNGDOM

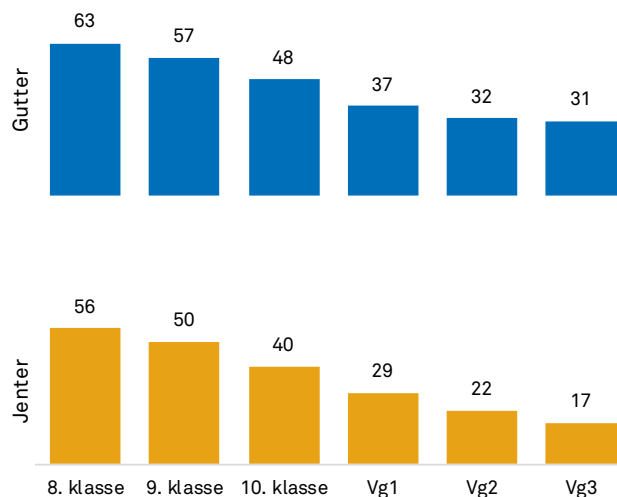
Ungdom som driver aktivt med organisert idrett, skiller seg fra andre ungdommer på flere områder enn det som har med idrett å gjøre. Ikke bare har de sunnere kosthold og er langt mer fornøyd med helsa si. De er også mer fornøyd med foreldrene og lokalmiljøet de bor i. Idrettsungdom trives også bedre på skolen og har sterkere orientering mot høyere utdanning enn andre.

” Ungdom som er aktive i idrett, trives bedre på skolen og er mer fornøyd med foreldrene sine enn annen ungdom

Idrettsungdom rapporterer samtidig om færre psykiske helseplager enn andre. Det er færre som røyker, færre som drikker alkohol, og færre har prøvd hasj eller marihuana. Sammenliknet med andre ungdommer bruker idrettsungdom langt mindre tid på skjermaktiviteter, og de tilbringer mindre av fritiden sin hjemme om kveldene. Mange av idrettsungdommene er også aktive i andre organiserte fritidsaktiviteter.

At idrettsungdom på flere områder kommer godt ut, kan skyldes ulike forhold. Det kan for eksempel være uttrykk for en seleksjon i hvilke typer av ungdom som finner seg best til rette i idretten. Samtidig vil erfaringer og vaner som idrettsungdom opparbeider seg, også kunne bidra til å påvirke hvordan de har det på andre områder av livet.

Figur 3. Prosentandel av gutter og jenter på ulike klassetrinn som trener i et idrettslag én eller flere ganger i uka. Hele landet.

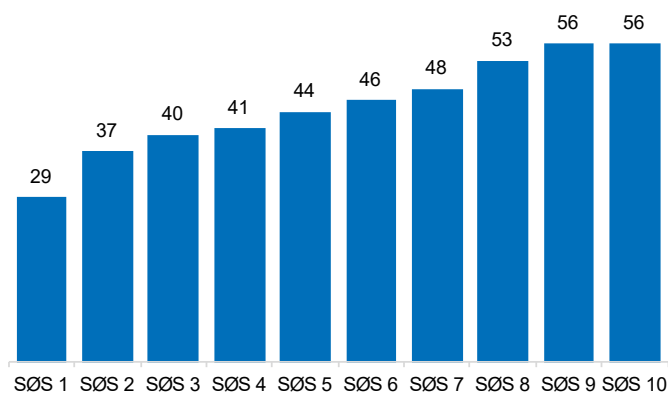

SOSIALE FORSKJELLER I IDRETTE

I Norge og i mange andre land har «idrett for alle» vært en viktig idrettspolitisk målsetting. I dette ligger at så mange som mulig, uavhengig av familiebakgrunn, skal kunne drive med idrett.

Ungdata viser at de aller fleste barn og unge – uansett familiebakgrunn – har vært innom idrettslagene en eller annen gang gjennom oppveksten. Det er likevel betydelige sosiale forskjeller i idrettsdeltakelse i ungdomstiden. Dobbelte så mange fra høyere sosiale lag deltar i ungdomsidretten sammenliknet med ungdom som vokser opp med færre ressurser hjemme.

Figur 4. Prosentandel av elever på ungdomsskolen og videregående som trener i et idrettslag én eller flere ganger i uka. Etter sosioøkonomisk status (SØS) i familien

Alle ungdommene er delt inn i ti grupper avhengig av hvor mange sosioøkonomiske ressurser som finnes i hjemmet. SØS1 er de med færrest sosioøkonomiske ressurser hjemme, og SØS10 er de med aller flest ressurser.

Ungdata tyder på at sosiale forskjeller ikke først og fremst oppstår som et resultat av frafall i ungdomsidretten, men heller som et resultat av lavere deltakelse allerede før ungdomsidretten starter. Mens kun fire prosent av barn med mange ressurser hjemme aldri har vært med i idrett, gjelder det 15 prosent – det vil si fire ganger så mange – fra lavere sosiale lag. Det er samtidig vesentlig flere av barna fra lavere enn fra høyere sosiale lag som slutter med idrett før de går inn i ungdomsidretten.

I en artikkel publisert i *Norsk sosiologisk tidsskrift* gjennomgår vi norske studier av sosial ulikhet i rekruttering til ungdomsidretten. Funnene viser store klasseforskjeller på begynnelsen av 1950-tallet, ingen eller små klasseforskjeller fra rundt 1980 til tidlig 2000-tall. Senere studier, som Ungdata, viser langt tydeligere klasseforskjeller. Vi foreslår at økt profesjonalisering av idretten, økende kostnader og krav om foreldreinvolvering er forhold som kan tenkes å bidra til en mer ekskluderende barne- og ungdomsidrett.

MANGE MINORITETSGUTTER MED I IDRETT

Gutter med innvandrerbakgrunn er nesten like ofte med i organisert idrett som gutter med norskfødte foreldre. Det viser en artikkel publisert i tidsskriftet *Sport in Society* (Strandbu, Bakken & Sletten 2017) basert på Ungdata i Oslo.

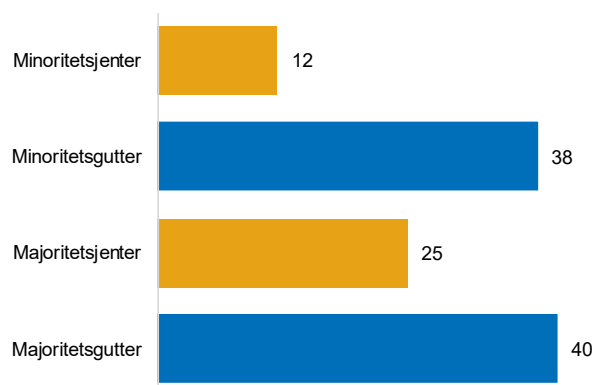
Forskjellene er små til tross for at minoritetsgutter oftere enn majoriteten vokser opp i familier med begrensede sosioøkonomiske ressurser. Analyser som tar hensyn til forskjeller i familieressurser, viser at minoritetsguttene har relativt sett høyere deltakelse i organisert idrett enn majoritetsgutter med tilsvarende sosial bakgrunn.

” Når vi sammenlikner minoritets- og majoritetsgutter fra like sosioøkonomiske kår, er minoritetsgutter overrepresentert i organisert idrett

Blant jentene er det store forskjeller i deltakelse. Mens 12 prosent av minoritetsjentene på videregående deltar i organisert idrett, er dobbelt så mange av majoritetsjentene med.

Deler av dette gapet kan forklares av forhold knyttet til foreldres utdanningsnivå og økonomiske situasjon. Artikkelen viser at også forhold knyttet til religion og kultur kan bidra som medvirkende faktorer til at minoritetsjenter sjeldnere enn majoritetsjenter deltar i organisert idrett.

Figur 5. Prosentandel av elever på videregående skoler i Oslo som trener i et idrettslag én eller flere ganger i uka. Etter kjønn og minoritetsstatus

BRUK AV DOPING – HVOR MANGE HAR PRØVD?

I en studie har vi undersøkt omfanget av dopingbruk blant norske tenåringer. Analysene baserer seg på svar fra nærmere 80.000 ungdommer som deltok i Ungdata fra 2014 til 2017. Dopingbruk ble målt gjennom selvrapportert bruk av dopingmidler, som f.eks. anabole steroider, veksthormoner, insulin, testosteron.

Resultatene tyder på at utbredelsen av dopingbruk blant norske tenåringer er relativt lav. I studien undersøker vi om forekomsten varierer etter kjønn, klasstrinn og sosioøkonomisk familiebakgrunn. Det blir også undersøkt om bruk av doping har sammenheng med ungdommers rusmiddelbruk, problematferd og treningsvaner.

En artikkel om dette temaet er publisert i tidsskriftet *European Journal of Sport Science*. Studien er et samarbeid mellom stipendiat Morten Renslo Sandvik (NIH), professor Sigmund Loland (NIH) og forsker Anders Bakken (NOVA).

FORSKERGRUPPEN

Forsker III Patrick Lie Andersen, NOVA

Forsker II Anders Bakken, NOVA

Stipendiat Lars Erik Espedalen, NIH

Stipendiat Marlene Persson, NOVA

Professor Ørnulf Seippel, NIH

Forsker I Kari Stefansen, NOVA

Professor Åse Strandbu, NIH

STIPENDIATER

For å styrke kompetansen innen forskningsfeltet ungdomsidrett har Norges idrettshøgskole og NOVA ansatt hver sin stipendiat.

Lars Erik Espedalen ble tilsatt ved Norges idrettshøgskole i juni 2017. Doktorgraden hans vil dels ta utgangspunkt i Ungdata, der han vil undersøke kjønnsforskjeller i frafallet fra den organiserte ungdomsidretten og hva ungdom med ulik sosial bakgrunn oppgir som grunner for å drive eller slutte med idrett. Han skal også følge idrettsaktiv ungdom over halvannet år i en kommune. Gjennom jevnlig spørreundersøkelser vil han undersøke hvordan idrettsdeltakelsen varierer over tid, hvem som slutter, og hvem som fortsetter. Han vil også kartlegge økonomiske kostnader ved idrettsdeltakelse samt foreldrenes opplevelse av krav/ønsker fra idretten. Espedalens prosjekt er delvis finansiert av Norges Idrettsforbund.

Marlene Persson ble tilsatt som stipendiat ved NOVA i august 2017. Doktorgradsprosjektet er en kvalitativ oppfølging av resultater fra Ungdata vedrørende ungdoms deltagelse i idrettslag. Hun vil gjennomføre feltarbeid og intervjuer i to ulike idrettslag over en periode på halvannet år.

Prosjektet handler om hvordan ungdom opplever det å være med i idrett: 1) hvordan retningslinjene for ungdomsidretten utøves lokalt, 2) mulighet for medbestemmelse, 3) hvordan kjønnsulikheter innenfor idretten oppleves for unge jenter, og 4) hvorvidt organiseringen i idrettslagene er godt egnet til å levere fysisk aktivitet til flest mulig.

Publikasjoner

Strandbu, Å., Gulløy, E. Andersen, P.L., Seippel, Ø. & Bergesen Dalen, H. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift* (1), 2: 132-151. DOI: 10.18261.

Strandbu, Å., Bakken, A. & Sletten, M. Aa. (2017). Exploring the minority-majority gap in sport participation: Different patterns for boys and girls? *Sport in Society*. doi:10.1080/17430437.2017.1389056

Bakken, A. (2017). Sosiale forskjeller i ungdomsidretten – fattigdomsproblem eller sosial gradient? *Oppvekstrapporten 2017*. Oslo: Bufdir.

Bakken, A. (2017). *Ungdata 2017. Nasjonale resultater*. NOVA rapport 10/17. Oslo: HiOA.

Paper

Andersen, P. & Bakken, A. (2018). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? *International Review for the Sociology of Sports*, <https://doi.org/10.1177/1012690218764626>.

Sandvik, M.R, S. Loland & Bakken, A. (2018): Anabolic-androgenic steroid use and correlates in Norwegian adolescents, *European Journal of Sport Science*, 18(6):903-910.

Seippel, Ø. (2017). Staying on? On Participation and Social Inequality in Norwegian Youth Sports. Paper presentert 14th European Association for Sociology of Sport Conference. Praha, 14.-17. juni 2017.